

Політологічні читання імені професора Богдана Яроша: зб. наук. та навч.-метод. праць / за заг. ред. В.І.Бортнікова, Я.Б.Яроша. – Луцьк : Вежа-Друк, 2025. – Вип. 14. – 180 с. С. 32–37.

С. Кулик – кандидат політичних наук,
доцент кафедри міжнародних відносин і
регіональних студій ВНУ імені Лесі Українки
Р. Тарадюк – аспірант кафедри міжнародних
відносин і регіональних студій
ВНУ імені Лесі Українки

СПОРТИВНІ ДОСЯГНЕННЯ ІМРАН ХАНА ЯК ПЕРЕПУСТКА У ВЕЛИКУ ПОЛІТИКУ ПАКИСТАНУ

Крикет – спорт номер один у Пакистані, а її збірна має вагомі досягнення на міжнародній арені. Тому у масовій свідомості цей вид спорту безпосередньо пов'язаний із національною величчю. Відповідно гравці команди – це культові особи, «зірки», які мають авторитет не лише на спортивному майданчику, а й часто визначають напрям розвитку внутрішньої і зовнішньої політики країни. Саме до таких належить І. Хан – капітан чемпіонської команди Пакистану 1992 р. Пізніше він заснував і очолив одну із найчисельніших політичних партій країни – «Пакистанський рух за справедливість» (понад 10 млн. осіб), а з серпня 2018 до квітня 2022 рр. був прем'єр міністром Пакистану.

Мета дослідження – з'ясувати особливості конвертації спортивних досягнень і слави «зірки» крикету І. Хана в опозиційну політичну активність і перемогу на парламентських виборах у Пакистані.

Імран Хан – професійний гравець у крикет (1971–1992 рр.), із 1976 р. виступав за збірну Пакистану, у 1982–1992 рр. був капітаном команди. У 1983 р. спортивний довідник з крикету «Крикет-Альманах Уїздена» назвав його кращим крикетистом року, у 2010 р. ім'я І. Хана було включено до Зали слави Міжнародної ради крикету.

Батько І. Хана – виходець із сім'ї пенджабських пуштунів, представник впливового пуштунського племені ниязі; мати – пуштунського клану буркі, з якого походять відомі гравці у крикет. По завершенню спортивної кар'єри його статки оцінювали у 50 млн. дол. США [1]. Також він володіє бізнесом у сфері нерухомості, акцій, інвестицій та сільського господарства. Досягнення в спорті стали «стартовим майданчиком» І.Хана для активної участі у політичній діяльності (табл. 1).

**Конвертація спортивних досягнень І. Хана
у його суспільно-політичну діяльність***

Аспекти	Практичне застосування спортивних досягнень
1	2
Популярність і визнання у спорті	Виступав за команди закладів, у яких навчався: коледж Ейчісона (м. Лахор), Королівська школа класичної граматики (м. Вустер, Англія), Кебл-коледж (Оксфорд). 1973–1975 рр.: грав за Оксфордський університет, капітан команди із 1974 р.
	1990-ті рр.: І. Хан – найпопулярніший спортсмен у Пакистані і світі. Реактивний винищувач» – так прихильники крикету Пакистану називали І.Хана після того, як він привів свою команду до перемоги (3:0) у серії проти Індії у 1982–1983 рр. Капітан збірної Пакистану – переможця ЧС 1992 р., яка у фіналі перемогла збірну Англії. Цю подію у країні відзначали на рівні Дня незалежності, а І.Хана вважали національним героєм. У себе на батьківщині він отримав прізвисько Каптаан (урду) – капітан. 1990 рр.: був Спеціальним представником ЮНІСЕФ зі спорту у «Просуванні програм у сфері охорони здоров'я та імунізації» у Бангладеш, Пакистані, Шрі-Ланці і Таїланді. 1988 р.: президент Пакистану генерал М.Зія-уль-Хак запропонував І.Хану знову стати капітаном національної збірної після того, як він завершив свої виступи за збірну країни за підсумками невдалого виступу на Кубку світу 1987 р. І. Хан погодився. Володар національних і міжнародних премій за спортивні досягнення.
	Знімався у рекламних і телевізійних роликах відомих брендів, тому здобув величезну популярність в Індії. Автор книг і фільмів про крикет. Писав про крикет для відомих британських і азійських видань: «Гардіан», «Індепендет», «Телеграф», «Перспектива». Коментував крикет для «ВВС урду», «Star TV», спортивний оглядач під час серії матчів Індія – Пакистан у 2004, 2005 рр.
	1991 р.: заснував благодійний «Фонд пам'яті Шаукат Ханум» – своєї матері, яка померла від раку. Для цього продав на аукціоні всі свої спортивні нагороди і атрибути, а Фонд зібрав пожертвування (25 млн. дол. США) і у 1994 р. відкрив перший і єдиний у Пакистані загальнодоступні онкологічну лікарню і дослідний центр пам'яті Шаукат Ханум (SKMCH & RC). Центр нагороджено премією фонду охорони здоров'я ОАЕ «За видатний внесок у галузі охорони здоров'я» (2005 р.).

* Складено автором з відкритих джерел.

І.Хан активно займався соціальною роботою та благодійністю, був медійною особою в Пакистані. Тому ще під час спортивної кар'єри політики намагались залучити І.Хана до своїх партій, товаришувати з ним. У 1987 р. президент Пакистану генерал М. Зія-уль-Хак запропонував йому посаду у керівництві новоствореної партії «Пакистанська мусульманська ліга». Ще пізніше політик Н.Шаріф запрошував приєднатись до «ПМЛ», але І.Хан відмовився. У 1994 р. він приєднався до групи на чолі з колишнім керівником Міжвідомчої розвідки Пакистану (ISI) Х.Гулем, куратором талібів і кашмірських націоналістичних угруповань, і М.Алі Дуррані, керівником «Pasban Пакистан» – радикального молодіжного крила «Джамаат-е-Ісламі Пакистан». У підсумку, «зірка» крикету вирішив не посилювати популярність вітчизняних політиків і партій, тому у квітні 1996 р. очолив власну політичну партію «Пакистанський рух за справедливість» (*Pakistan Tehreek-e-Insaf*) [2].

І.Хан побудував свій політичний імідж як «невпинний антикорупційний хрестоносець» [3], а його партія – гаслами прийняття антикорупційних законів і заходів із викорінення бюрократії, побудови «ісламської держави загального добробуту». Від часу свого заснування РТІ пройшла весь політичний спектр – від лібералізму, центризму до націоналізму, праворадикалізму із чітко вираженою популістською риторикою. Саме тому багато пакистанців, зважаючи на зміну І. Ханом своїх політичних поглядів у 2000 рр., вважали, що він «поліз в політику і літає тепер туди-сюди, як м'ячик у крикеті». «Рух за справедливість» послідовно нарощував свої рейтинги і підтримку електорату, переважно серед молоді і жінок, у виборчих кампаніях (табл. 2).

Таблиця 2

Участь партії «Рух за справедливість» у парламентських виборах*

Вибори	% голосів виборців, місць у Національній асамблеї, позиція І. Хана
1997 р.	1,7%
2002 р.	0,8%, 1 місце, І.Хан – єдиний представник партії (від м. Міянвалі)
2008 р.	Партія бойкотувала вибори
2013 р.	≈17%, 35 місць, партія сформувала коаліційний уряд у провінції Хайбер-Пахтунхва. І. Хан оголосив про фальсифікацію підсумків голосування і вимагав провести дострокові перевибори
25 липня 2018 р.	51,7%, перше місце: 116 місць із 270 парламентських округів. 17 серпня І. Хана обрали прем'єр-міністром, а 18 серпня він склав присягу [4]

* Складено автором за: [4].

У 1999 р. І.Хан підтримав військовий переворот, організований генералом П.Мушаррафом. Він публічно висловив надію, що П. Мушарраф «покінчить з корупцією і очистить країну від політичної мафії» [5]. За словами І. Хана, президент Пакистану генерал П.Мушарраф у 2002 р пропонував йому обійняти посаду прем'єр міністра, але він відмовився. Водночас І.Хан висловив готовність

тренувати збірну Пакистану після її провального виступу на ЧС-2003. Після невдалого виступу на ЧС-2007, він ще раз добровільно запропонував очолити команду, незважаючи на свій щільний політичний графік [6].

На парламентських виборах 2018 р. «Рух за справедливість» І.Хана випередив дві найбільші династичні політичні сили країни – правоцентристську «Пакистанську мусульманську лігу» на чолі з Ш. Шаріфом, братом колишнього прем'єр міністра Н.Шаріфа, і лівоцентристську «Пакистанську народну партію», сина экс прем'єрки Б.Бхутто – Б.Бхутто Зардарі. Партія набрала 16,9 млн. голосів – найбільшу кількість за всю історію Пакистану. Це другий мирний і демократичний перехід влади за всю історію країни.

18 серпня І. Хан як лідер партії «Тахрік аль-Інсаф» склав присягу двадцять другого прем'єр міністра Пакистану. На церемонії, крім офіційних осіб, були присутні друзі нового прем'єра з його спортивного минулого: гравці збірної Пакистану з крикету 1992 р. і коментатори цієї гри. Із часу заснування РТІ політичні виклики для І. Хана лише зростали – він очолював уряд країни впродовж п'яти років. Експерти вважали його найбільш харизматичним пакистанським цивільним лідером від часу прем'єр міністра Б.Бхутто.

Висновки. За понад двадцять років спортивної кар'єри І.Хан здобув усі нагороди у професійному крикеті, і стільки ж років йому знадобилось, щоб досягнути високих політичних позицій. Він успішно перевів свої спортивні досягнення (нагороди, популярність) та супутні дивіденди – благодійність, медійну впізнаваність – у політичну площину. Для Пакистану це дещо нове, бо початок політичної кар'єри І. Хана не був пов'язаний з армією, бізнесом чи державною службою. Тому він є несистемним політиком у Ісламській Республіці Пакистан.

Список використаних джерел

1. Imran Khan's net worth over a billion, yet no vehicle in his name. Samaa TV. 16 June 2017 (дата звернення: 23.03.2025).
2. Pakistan Tehreek-e-Insaf. URL: <https://www.insaf.pk/> (дата звернення: 24.03.2025).
3. Kugelman M. Imran Khan Isn't Going Anywhere. URL: <https://foreignpolicy.com/2020/08/21/imran-khan-full-term-pakistan-military/> (дата звернення: 24.03.2025).
4. PTI. Pakistan election 2018 results: Imran Khan's PTI emerges largest party with 116 seats. URL: <https://indianexpress.com/article/pakistan/pakistan-elections-2018-results-imran-khans-pti-emerges-largest-party-with-116-seats-5280805/> (дата звернення: 25.03.2025).
5. Adams T. The path of Khan. URL: <https://www.theguardian.com/sport/2006/jul/02/cricket.features3> (дата звернення: 24.03.2025).
6. Chinmay Jawalekar. Imran Khan: 30 facts about the greatest Pakistani cricketer ever. URL: <https://www.cricketcountry.com/articles/imran-khan-30-facts-about-the-greatest-pakistani-cricketer-ever-510341> (дата звернення: 25.03.2025).
